

Oponentský posudek

Ústav Blízkého východu a Afriky FFUK

téma bakalářské práce: „Dža'far as-Sádiq: zakladatel šíitské jurisprudence“

bakalant: Jakub Sklenařík

vedoucí práce: prof. PhDr. Luboš Kropáček, CSc.

oponent: Mgr. Pavel Ťupek, Ph.D.

Bakalant si ve své práci klade za cíl zhodnotit, zda-li je možné považovat Dža'fara as-Sádiqa za zakladatele šíitské jurisprudence. V úvodu konstatuje, že se snaží zjistit konkrétní myšlenky, jimiž tato významná postava islámského myšlení přispěla do šíitské právní vědy, neboť ony poznatky – podle jeho slov – nejsou v západní odborné literatuře hlouběji konkretizovány. Zhostit se takového úkolu považují za dosti smělé, neboť podobné otázky jsou předmětem odborného diskurzu úzkého okruhu specialistů na islámské právo. Takto široce vymezené téma je hermeneuticky nesmírně náročné, a pak přináší i bezesporu nemalé interpretační svízele, které si bakalant ani nemůže uvědomovat. Téma se vlastně dotýká samotných i vědeckých islamologických hypotéz a paradigmat ohledně vzniku a vývoje islámské jurisprudence jako takové, počínaje teoriemi takových vědců jakými byli či jsou Goldziher, Schacht, Calder, Melchert či Hallaq.

Jako příklad této diskrepance lze uvést to, že ačkoliv bakalant zvažuje, zda-li byl as-Sádiq skutečným zakladatelem jurisprudence v šíitském islámu, přejímá nevědomky hypotézu (čerpá ze Schachta), že aš-Šáfi'í byl zakladatelem sunnitské jurisprudence, ačkoliv tento „fakt“ je sám o sobě jen hypotézou, která je dnes podrobována kritice a revizi (např. Hallaq). Pro účely bakalářské práce by bohatě stačilo zhodnotit vymezenou část pramenů či případně shrnout nejvýznamnější interpretace. Nechť je tedy ponaučením pro příště vybírat si jednodušší témata.

Je však třeba ocenit veliký zájem bakalanta o toto téma. Sám několikrát studijně navštívil Qom, současné nejvýznamnější centrum šíitské učenosti, které se nachází v Íránu. Navíc disponuje znalostí obou pramenných jazyků, je proto jistým zklamáním, že svých znalostí v práci nevyužil. Na druhou stranu vychází z některých kvalitních západních orientalistických děl, takže tento „prohřešek“ lze prominout.

Jelikož se jedná o práci po formální stránce celkem pečlivě vypracovanou, zejména pokud jde o přepisy, mám jen několik málo kritických připomínek. Například v úvodu by mělo být bezesporu shrnutí či určitější nastínění současného stavu bádání a kritika pramenů a literatury. Obecně bych doporučoval necitovat z Wikipedie, ačkoliv je to mnohdy dobré vodítko. Je třeba se opírat buď o prameny nebo o vědecké publikace. Uvítal bych také více práce s časopiseckými studiemi (je možné využívat databázi JSTOR či přímo periodikum *Islamic Law and Society*, nakl. Brill).

Své další připomínky propojím se stručným shrnutím některých myšlenek posuzované práce. V druhé kapitole je bakalant zabývá obecně islámem v osmém století za umajjovského chalífátu s důrazem na abbásovskou revoluci. Správně konstatuje, že ší'a neexistovala jako ucelený systém od samého počátku islámu, nýbrž že se jednalo o rozdílný proud, jehož společným jmenovatelem byla politická otázka související s vůdčí rolí „Prorokovy rodiny“. Z mnoha proudů se zde jednoduše zabývá dvěma nejhlavnějšími tendencemi, jimiž je ší'a fátimovské genealogické větve a ší'a z větve Muhammada ibn al-Hanafíja (což je správnější podoba jména než Muhammad al-Hanafíja, kterou užívá bakalant). Zmiňuje správně dále některé věroučné články společné většině šíitského učení (ghajba). Na konci druhé kapitoly stručně pojednává o právním povědomí této doby (aš-Šáfi'í) a šíitské jurisprudence. Tato kapitola je poněkud selektivní, což asi bakalářské práci nelze příliš vytýkat. Pokud se tomuto tématu hodlá diplomant věnovat i v diplomové práci, doporučoval bych se pak zaměřit na dvě hlavní tendence v šíitské jurisprudence ve vztahu k idžtihádu. S tím souvisí i případné otázky, jako je využití rozumu oproti roli hadíthu, význam imámů jakožto legislativců (přímo se zde nabízí srovnání se sunnitským islámem, doporučuji úvodní studii dnes již klasického Goldziherova díla „Die Zahiriten“, které bylo též přeloženo do angličtiny) a potažmo celý vývoj šíitské jurisprudence, který lze dobře interpretovat právě na střetu tendence racionalistické a tradicionalistické.

Třetí kapitola pojednává přímo o Dža'faru as-Sádiqovi. Bakalant se zde dotýká jeho životopisu

(pozor, „*sírá*“ je v arabštině skutečně nezvyklý plurál) a některých dogmatických článků, které jsou klíčové pro ší'itský islám (nass, 'isma). Ačkoliv jsou tyto dogmatické články spíše záležitostí věrouky nežli jurisprudence, existuje zde důležitá souvislost s právem. Například 'isma jakožto dogmatický článek měla důležitý vliv na právo, neboť v podstatě znamenala náboženské zdůvodnění zákonodárné role imámů v ší'e. Zde by rozhodně stálo za to, aby bakalant tyto myšlenky akcentoval, neboť z jeho výkladu to příliš zřejmé není. Pojednání o qijásu je „trestuhodně“ krátké (dva odstavce), ačkoliv je pro vývoj ší'itské (ale i islámské obecně) jurisprudence qijás velmi důležitý, neboť souvisí s interpretací práva vůbec. Bakalant měl naznačit dvě hlavní tendence v ší'itském islámu:

1) Odmítání qijásu jakožto nepřipustné metody, pocházející od d'ábla (al-qijás min aš-šajtán), což je typické pro tradicionalistický proud

2) Naopak důraz na racionální metodu, pak se mnohdy qijás nazýval přímo „aql“, což je proud, který nakonec v ší'itském islámu dvanácti imámů převládl.

Oceňuji naopak reflexe dža'farovské jurisprudence v pojetí ájatolláha Chomejního, což opět ukazuje na široké interpretační možnosti, které toto téma do budoucna skýtá. Na to navazuje výklad o „dža'faríji“ a prvním pokusu o sblížení mezi ší'ou a sunnou. Je škoda, že bakalant více nerozvinul tuto myšlenku významu ší'itského práva, nabízí se i možnost pojednat o významu Dža'fara as-Sádiqa v sunnitském islámu (včetně například rozdílů v jednotlivých madhhabech).

Práci jednoznačně doporučuji k obhajobě a hodnotím ji – snad s jistou váhavostí – ještě jako výbornou. Bude jistě záviset na tom, jak svou práci bakalant obhájí před komisí.

Pavel Ťupek v. r.

V Praze 27.8. 2012